

RESPOSTAS ÁS ACTIVIDADES E INFORMACIÓN ADICIONAL

RESPOSTAS ÁS ACTIVIDADES

1. A seguinte pirámide trófica está representada por especies ibéricas, en lugar de utilizar un exemplo máis exótico, con elefantes, cebras ou leóns. Serías capaz de pescudar o nome das especies representadas? Investiga tamén os nomes comúns das vosas zonas e os seus nomes científicos tendo moito coidado ao escribilos.

Os produtores son, de esquerda a dereita: carballo (*Quercus robur*), trevo (*Trifolium repens*) e estalote (*Digitalis purpurea*). Os consumidores primarios, no mesmo orde son: cervo (*Cervus elaphus*), vacaloura (*Lucanus cervus*), pita do monte (*Tetrao urogallus*) e rato (*Mus musculus*). Os consumidores secundarios: carrizo (*Troglodites troglodites*), toupa (*Talpa europaea*), píntega (*Salamandra salamandra*), denociña (*Mustela nivalis*). Os consumidores terciarios: bufo real (*Bufo bufo*), lobo (*Canis lupus*) e raposo (*Vulpes vulpes*).

2. Que sucedería cos sistemas creados polo home se...

- a) desaparecesen os produtores?
- b) desaparecesen os parasitos?
- c) desaparecesen os descomponedores e transformadores?

a) Se desaparecesen os produtores toda a cadea trófica derrubaríase, xa que son os formadores de materia orgánica, a que despois é consumida polos herbívoros, polos carnívoros, polos descomponedores, etc. Tamén emiten osíxeno á atmosfera, polo que esta se volvería irrespirable para a fauna. As outras funcións que posúen, de depurar o aire, regular o clima, protexer o chan da erosión e as canles das inundacións, tamén desaparecerían.

b) Os parasitos, en contra da crenza de moitos, só ocasionan dano aos individuos máis débiles. Exercen un control natural destes e se desaparecesen, os individuos débiles sobrevivirían e traerían ao mundo a outros seres tamén débiles. No caso de animais domésticos, dado que están protexidos polo home, o problema non sería tan grave pero, no mundo natural, o resistente é o que ten que sobrevivir.

c) Os descomponedores e transformadores modifican os restos orgánicos facéndoos alcanzables aos produtores. Modifican a materia orgánica e transfórmana en inorgánica, a cal é consumida polos produtores. Se desaparecesen, os produtores non terían forma de obter esta materia inorgánica e o planeta estaría cuberto de cadáveres e restos orgánicos procedentes de mudas, caídas de cornas, ramas, follas, etc.

3. Onde pensas que hai maior diversidade: no Ártico, no norte de España, nas áreas mediterráneas ou nos trópicos e o Ecuador? Razona a túa resposta.

A biodiversidade aumenta desde os polos ao Ecuador, a condición de que haxa auga suficiente e non esteamos nun deserto. É dicir, no exemplo proposto, haberá máis diversidade no Ecuador.

4. Os depredadores son animais crueis e sanguinarios que só pensan en satisfacer os seus morbosos instintos, ou exercen un papel moi importante de control das súas presas? E os parasitos? Discute as respostas cos teus compañeiros

Os depredadores non son sanguinarios, só cazan para sobrevivir e só cazan individuos débiles. Con outro exemplo poderíamos dicir que, en condicións naturais, non cazarían ao Bambi do final da película, un macho de cervo forte e robusto, pero si ao cervato que perdeu á súa nai. O mesmo ocorre cos parasitos, como xa se expuxo no apartado b da pregunta 2.

5. Por que o ser humano tenlles tanto odio aos grandes depredadores? Xa sabes que os odia tanto que intenta por todos os medios exterminalos. Que sucederá nunha zona ao desaparecer os depredadores?

Porque pertencemos ao mesmo nivel trófico e compiten connosco, aínda que nós somos omnívoros e comemos de todo, e os grandes depredadores son carnívoros. Tamén os odiamos porque poden atacar aos nosos animais domésticos e non queremos gastar diñeiro en valados nin en bos cans que protexan ao gando. Con todo, nos ecosistemas naturais, a desaparición de depredadores fai que aumenten moito os grandes herbívoros, que pronto farán diminuír a subministración de comida, volveranse débiles por mala alimentación e serán pasto das pragas, como a sarna. Isto sucedeu en moitos cotos de caza e nalgúns zonas protexidas. En España sucedeu coa desaparición do lobo na metade sur da Península e tamén nun parque tan emblemático como o de Yellowstone, en Estados Unidos, o primeiro Parque Nacional do mundo, onde a desaparición do lobo levou a estampas tan pouco agradables como ver a grandes alces ou a caribús cheos de feridas na pel e rascándose continuamente. A introducción do lobo en Yellowstone demostrou o papel tan importante dos depredadores no mantemento do equilibrio das poboacións.

6. Se os depredadores controlan as súas presas, como se controlan as poboacións de depredadores?

As poboacións de depredadores son controladas pola presenza doutros depredadores, que compiten con eles, e polas oscilacións no número de presas. Se aumenta o número de presas, os depredadores comerán moito e traerán moitas crías ao mundo, aumentando o número de depredadores e facendo diminuír o de presas. Ao diminuír as presas, moitos depredadores carecerán de comida e morrerán, elevándose o número de presas. E así sucesivamente.

7. Dos grupos de animais e plantas que existen na actualidade Cales son os máis antigos? Son especies primitivas ou especies evolucionadas?

Os peixes cartilaxinosos, os peixes sen mandíbula, os réptiles como o crocodilo, os peixes do barro, que camiñan coas súas aletas. A nogueira xaponesa (*Ginkgo biloba*) é un fósil vivente dentro do mundo das árbores. Todos son especies evolucionadas, dado que coexisten na actualidade. Aínda que teñan unha orixe primitiva ou sexan máis simples na súa organización corporal que outros, a súa estrutura conseguiu perdurar ao longo do tempo.

8. Paréceche útil darlle un valor ecolóxico aos ecosistemas? E un valor económico?

O valor ecolóxico non hai que darllo, pois xa o teñen, senón que hai que recoñecerllo e estudalo para valoralo. O valor económico hai que darllo para poder sancionar con multas a aqueles que maltratan ou alteran os ecosistemas.

9. Cita os tres compoñentes da biodiversidade do planeta. Pon algún exemplo de cada un deles.

De maior a menor son: os ecosistemas (exemplo: bosque), as especies (exemplo: carballo) e os individuos ou diversidade xenética (carballos de Negreira, de Santa Comba ou de Verín).

10. Da seguinte lista de animais, dei se son beneficiosos (B) ou prexudiciais (P) para ao home e como se comporta o home con eles: morcegos, topos, teixugos, musarañas, caracois, lobos, ras, ratos, pulgóns, mariquitas, serpes, mosquitos, tartarugas, paporrubios e andoriñas.

Morcegos (B, beneficiosos, acaban con toneladas de insectos), topos (B, beneficiosos, airean o chan e aliméntanse de larvas de numerosos seres que constituirían pragas), teixugos (B, beneficiosos pois, aínda que son omnívoros, comen moitos caracois e insectos), musarañas (B, insectívoras e, polo tanto, beneficiosas), caracois (P, prexudiciais en gran número, pois se fan praga), lobos (B, beneficiosos no medio natural, pois controlan aos herbívoros), ras (B, insectívoras e, polo tanto, beneficiosas), ratos (P, en gran número constitúen pragas e transmiten enfermidades perigosas aos seres humanos), pulgóns (P, prexudiciais en gran

número, aliméntanse da zume de brótelos tenros e, tamén, transmiten virus ás plantas), mariquitas (B, beneficiosas, tanto as larvas como os adultos inxiren gran cantidade de pulgóns), serpes (B, beneficiosas, aliméntanse de numerosos ratos, ratas, e insectos), mosquitos (P, prexudiciais por alimentarse do noso sangue, podéndonos transmitir enfermidades e provocar reaccións alérxicas fortes), tartarugas (B, beneficiosas, como se está vendo nas nosas praias do Mediterráneo, cheas de medusas pola desaparición das tartarugas), paporrubios (B, beneficiosos pois son insectívoros) e andoriñas (B, beneficiosas por ser insectívoras).

11. Que importancia ecolóxica teñen os morcegos e os insectos polinizadores? Por que son vulnerables á extinción?

Aínda que en España os morcegos son insectívoros, en áreas tropicais hai especies de morcegos vexetarianos, comedores de froita e chupadores de néctar. Unha especie destes chámase “raposo voador”. Ao inxerir froita dispersa as sementes nas súas feces e, polo tanto, axuda a ampliar a área de distribución das especies vexetais que inxire. Do mesmo xeito que os colibrís, cando se alimenta de néctar, ao meter a cabeza na flor, sae cuberto de pole e, ao chegar a outra flor, a poliniza. As relacións entre as flores e estes animais son tan estreitas que parecen evolucionar xuntos. Se as plantas desaparecen, os raposos voadores e os colibrís tamén. E viceversa, se estes animais desaparecen, as súas plantas favoritas tamén. Son tan sensibles á extinción por esa relación tan estreita coa súa comida e por habitar zonas de selva que están moi afectadas pola deforestación.

13. Cales son as plantas e animais que alimentan a túa familia? Fai unha lista cos alimentos que consumides na túa casa. Pescuda, a partir do texto, cantas especies comestibles hai e calcula a porcentaxe que supón as que consumides vós.

Logo de facer a lista e de contalas, hai que achar a porcentaxe tendo en conta que hai unhas 75.000 especies de plantas comestibles (se estas son o 100%, as “nonseicantas” de casa serán X).

14. Fai unha lista dos servizos ecolóxicos que nos prestan os ser vivos. Un exemplo: a fotosíntese, para que nos serve a nós?

Coa fotosíntese obtemos materia orgánica fabricada polas plantas. Nós a “recortamos e pegamos” para obter as nosas moléculas pero non somos capaces de fabricala. Para iso necesitamos osíxeno e facemos a verdadeira respiración, obtendo enerxía que permite a nosa actividade consciente (movementos voluntarios) ou inconsciente (latexado do corazón, actividade cerebral). Ao final da páxina 4 menciónanse outros valores ecolóxicos.

15. Pensa como podería ser unha zona de monte que agora se atopa atravesada por distintas estradas e unha ribeira do río que agora ten un encoro. Serías capaz de describilos? Que se perdeu? Estes ecosistemas beneficiáronse en algo?

A zona atravesada por estradas atópase fragmentada, abríronse novos bordos que afectarán de forma negativa á vexetación que vivía no interior do bosque. Os animais vénse ante o perigo de ser atropelados e teñen reducida a súa zona de refuxio e alimento. A zona co encoro modificouse totalmente e o bosque de ribeira, que ten tanta importancia ecolóxica, desapareceu xa que non pode soportar as oscilacións do nivel da auga tan bruscas. As beiras están totalmente erosionadas e o fondo do encoro está cheo de limos e arxilas, que dificultan a posta de ovos dos peixes. As súas augas son máis turbias e non poden existir as mesmas especies de plancto.

16. Se ti foses un ave do bosque (por exemplo...) que actividade humana (agricultura, industria...) faríache tremer máis? E se foses un lobo solitario? E unha loba con catro lobetos? E unha rata?

Depende, unha industria respectuosa coa contorna, que non contamine, non emita rúidos nin luces excesivas e que manteña un área verde ao seu redor, establecida nun área xa

empregada para outras actividades humanas, non lle vai a afectar a unha ave de bosque, xa que non se vai a mover del. Pero se se acaba co bosque, tanto para montar a industria como para preparar o terreo para unha explotación agrícola extensiva e que non respecte os sebes naturais, a ave terá que marcharse. Os campos trabállanse só en épocas e momentos do día concretos, deixando ao mundo natural libre de ruidos e movementos de maquinaria o resto do tempo, así que, en principio os animais toleran mellor este tipo de actividade. Os lobos son oportunistas, así que, se se acaba co bosque buscará recursos noutra parte, lixos, animais domésticos. O lobo solitario ten gran facilidade de movemento e percorrerá decenas de quilómetros para subsistir. A loba con lobetos non ten tanta mobilidade, está limitada pola capacidade de desprazamento dos seus cachorros; os primeiros días despois do parto será alimentada polo macho e, despois, sairá a cazar. Se a ela lle sucedera algo, os seus fillos non poderán subsistir. A rata vive vinculada ao ser humano, así que, cantos máis seres humanos e máis actividade destes, mellor para ela, xa que no mundo natural ten moitos depredadores.

17. Imaxina que es un intrépido viaxeiro, amante da natureza, que percorre todos os anos o norte, o sur, o leste e o oeste do noso planeta, que baixa ao nivel do mar, sube polas fervenzas máis salvaxes e polas montañas máis elevadas.

Os teus coñecementos poderíanche levar a envexar as selvas tropicais e a desexar ter unha destas selvas no lugar no que queres pasar a túa vellez, por exemplo Muxía (A Coruña). Por iso recollerías sementes, plántulas, crías e postas de ovos de moitas especies tropicais e levaríalos alí. Pensas que un bo viaxeiro faría isto de verdade? Poderíase facer? Que sucedería?

Fai voar a túa imaxinación e fai unha montaxe cunha postal de Muxía e un papel vexetal pintando encima como podería ser esta Muxía tropical.

Elixiuse Muxía como exemplo, pero se recomenda utilizar unha poboación da Comunidade Autónoma onde se realice esta actividade. Un bo viaxeiro sabe que non se deben trasladar especies dun país a outro, que unha das causas máis destrutivas da biodiversidade é a introdución de especies exóticas. Se introducimos especies foráneas pode suceder que morran ao non soportar as novas condicións de vida pero, tamén pode suceder que, se o clima é propicio, se propaguen como unha praga, competindo e destruindo ás especies autóctonas. Son tan agresivas porque, no novo territorio, carecen de depredadores e parasitos que regulen as súas poboacións.

18. Que características facilitan a desaparición das especies? Temos nós algunha destas características?

Na páxina 14 do texto menciónanse estas características: ter taxas de reprodución baixas (ter poucas crías); distribución reducida (estar en poucos lugares); formar parte do último nivel trófico; ter patróns migratorios fixos; ser unha especie rara (especie endémica); ser unha especie comercialmente valiosa; necesitar territorios grandes e ter hábitos de comida moi estritos. Nós, como especie, carecemos destas características, aínda que hai algunhas razas humanas que teñen supervivencia baixa e distribución reducida. Poderíades indagar sobre a supervivencia dalgunha destas etnias na actualidade, por exemplo os pigmeos (que, por certo, aborrecen este nome) e os yanomami. Tamén poderíades repartirvos os continentes e indagar sobre as calamidades que sofren moitas outras: tribos nativas de Norteamérica, os inuit e inupiat do Ártico, os komi de Rusia, os bosquimanos do Kalahari e, por desgraza, tantas outras.

19. Xa se produciron cinco extincións en masa e o planeta segue albergando vida. En que se diferencia a sexta? Producirase a repoboación do planeta coas especies vivas do mesmo xeito que logo das outras extincións?

A sexta extinción en masa xa se está producindo. As súas diferenzas coas anteriores son:

- . Que se está producindo pola actividade dunha especie e non pola caída dun obxecto extraterrestre, o movemento dos continentes, unha actividade volcánica excesiva, cambios na órbita ou o eixo da Terra ou na constante solar.
- . Que se produce a unha velocidade ata 10.000 veces maior que as anteriores.

. Que afectará a ecosistemas moi evolucionados, moi ricos en especies e que deberían sobrevivir nunha porcentaxe elevada a cambios bruscos. O ser humano impacta tan gravemente nos arrecifes coralinos e as selvas tropicais e ecuatoriais que, coa súa destrución, pódese estar acabando con especies que sobrevivirían ao actual e futuro cambio climático global.

20. Nomea catro actividades humanas que reduzan a biodiversidade.

Destrución do hábitat, por corta ou queima deste, por fragmentación ao construír unha gran vía de comunicación, por simplificación ao transformalo nun cultivo dunha soa especie.

Contaminación, permanecendo só as especies resistentes.

Introdución de especies exóticas, que acaban coas autóctonas.

21. Que diferencia hai entre especie gravemente ameazada, en perigo e vulnerable? Poderías citar algunha especie ibérica de cada un destes tipos?

Gravemente ameazada ou en perigo crítico (CR), quere dicir que é posible que se extinga nun futuro próximo. En perigo de extinción (E ou EN) refírese a que os seus individuos son pouco numerosos e poderían desaparecer. Catalógase como ameazada ou vulnerable (VU) cando é abundante aínda pero o seu número diminúe a gran velocidade.

En perigo crítico temos ao quebraosos, ao lince, á foca monxe ou ao lagarto xigante de El Hierro, en perigo de extinción ao noso oso pardo ou a pita do monte e como ameazada ou vulnerable á agúa imperial.

22. Cita as causas da extinción das especies.

Alteración do hábitat, crecemento demográfico da especie humana, contaminación, introdución de especies exóticas e sobreexplotación.

23. Fai unha consulta na túa casa sobre as plantas medicinais que se empregan. Fai o mesmo cos teus avós. Hai diferenzas nos coñecementos dos usos das plantas entre as dúas xeracións?

Só tendo en conta as infusións comúns dos fogares, temos manzanilla, té, tila, menta póleo, anís. Como condimento hai outras comúns, o allo e a cebola. O repolo é antiinflamatorio se o poñedes machucado sobre as zonas que recibiron un golpe.

Suponse que os avós deben coñecer moitos máis remedios naturais.

24. Se somos a especie máis intelixente por que destruímos todo o que tocamos? É isto certo? Tedes que discutilo entre vós, será máis enriquecedor

Non é totalmente certo, hai etnias que seguen vivindo en selvas que se consideran bosques primarios e non se viron afectadas por la presenza humana. Son culturas moi primitivas, en fase de cazadores-recolectores. O que si é verdade é que non conseguimos equilibrar o desenvolvemento tecnolóxico e a conservación do medio natural. a propia tecnoloxía, unha boa tecnoloxía, eficaz e eficiente, unida a unha boa educación ambiental enfocada á sostenibilidade, nos permitirá “emendar” o estragado.

25. Falando da polinización e da dispersión de froitos e sementes. No pasado, o vento e a auga cumprían esta importante misión, pero as plantas actuais con froitos prefiren outros sistemas. Como se produce a propagación das especies vexetais na actualidade? Isto implica unha maior relación entre as especies?

Na actualidade a propagación realízase mediante animais, aínda que seguen existindo especies que precisan da auga e do vento. A maioría son insectos pero, tamén, aves como os colibrís e mamíferos como os “raposos voadores”. Isto implica unha coevolución, unha evolución conxunta entre as especies vexetais e animais e, polo tanto, unha maior relación de dependencia entre ambos grupos.

26. Serías capaz de citar 10 nomes de árbores caducifolios propios dos bosques atlánticos e, polo tanto dos bosques do norte da Península Ibérica? E dos bosques mediterráneos? Debes esforzarte en completar esta lista, pois as árbores foron testemuñas de feitos que ninguén do teu fogar recordaría, mostran nas súas cortizas amores e desamores e axudaron aos teus devanceiros a sobrevivir.

Carballo (*Quercus robur*), carballo albariño (*Q. petraea*), cerquiño (*Q. pyrenaica*), castiñeiro (*Castanea sativa*), faia (*Fagus sylvatica*), carpe (*Carpinus betulus*), pradairo (*Acer pseudoplatanus*), freixo (*Fraxinus excelsior*), ameneiro (*Alnus glutinosa*), salgueiro (*Salix alba*).

Acíñeira e carrasca (*Q. ilex*, *Q. rotundifolia*), sobreira (*Q. suber*), caxigo (*Q. faginea*, *Q. canariensis*), coscoja (*Q. coccifera*), álamo (*Populus alba*), chopo (*Populus nigra*), lentisco (*Pistacia lentiscus*), xenebro (*Juniperus oxycedrus*), freixo de folla estreita (*Fraxinus angustifolius*), érbedo (*Arbutus unedo*), piñeiro manso (*Pinus pinea*).

27. Por que somos tan pesados falando e falando dos bosques? Que nos poden importar se vivimos nun piso e nunha cidade?

Porque cumpren as mesmas funcións vitais que calquera planta, achegue de materia orgánica e osíxeno, pero en grandes cantidades, debido ao seu tamaño. E moitas outras: protexer o solo da erosión, regular o ciclo da auga, dar refuxio e alimento aos animais, amortecer o clima, purificar o aire, servir de barreira fronte ao son estridente das nosas autoestradas e aeroportos. Así, aínda que vivamos nunha cidade, necesitamos alimentos que se obteñen dun bo solo e réganse con boa auga, necesitamos aire limpo e protexernos do ruído excesivo.

29. Dos tipos de bosques que hai no mundo e que tes no texto, cales poden crecer na zona na que vives? Cal é o seu estado de conservación? Cal é a súa importancia para o home? E a súa importancia ecolóxica?

Variable segundo a área, buscade en Internet. A importancia para o home está respondida na actividade 16. A importancia ecolóxica está na fotosíntese, a produción de materia orgánica e osíxeno, o amortecemento do clima, a suxeición do chan, a protección dos animais e a regulación do ciclo da auga.

30. Preto da túa casa van abrir unha nova pista, xusto polo medio do único bosque que queda na zona. Os que constrúen a pista din que non cortan tantas árbores. Que lles dirías ti?

Que se debería estudar o seu paso por outro sitio dada a importancia do bosque. Aínda que non se eliminen tantas árbores, abranse novos bordos e estes destruírán máis árbores que a propia pista, xa que se retiraron árbores do corazón do bosque, non adaptados ao bordo.

31. Describe os seguintes bosques: carballeiras, devesas, bidueirais e bosques de ribeira.

As carballeiras son bosques mixtos, que teñen como especie dominante o carballo, pero vai acompañado de pradairo, capudre, acibo, e outras especies. As devesas son bosques aclarados ata formar superficies de aciñeiras dispersas entre as que se pode plantar cereais ou pasto para o gando. Os bidueirais son bosques de alta montaña, formados case exclusivamente por bidueiros, aínda que os bidueiros podan aparecer tamén nas ribeiras dos ríos, mesturados con árbores de ribeira. Os bosques de ribeira son bosques mixtos que ocupan franxas estreitas xunto á canle dos ríos e os arroyos, podendo unir as súas beiras coas súas ramas (bosques de galería), con freixos, ameneiros e salgueiros, principalmente e, non é raro que aparezan abeleiras e bidueiros.

32. Como se pode reducir o dispendio de madeira das árbores autóctonas? (Investiga cantas árbores aforrarías reciclando unha tonelada de papel usado e se existen outras plantas coas que se poida fabricar o papel)

As árbores autóctonas non adoitan ser empregados para pasta de papel pero, se se queiman, a madeira diminúe a súa calidade e xa non se usan para a fabricación de mobles. O seu emprego, unha vez retirada a capa queimada, adoita ser a elaboración de taboleiro aglomerado e pasta de papel. Se non se consumise tanto papel non farían falta tantos eucaliptos e, o terreo empregado para cultivalos, podería ser utilizado para plantar árbores autóctonas. O consumo de árbores autóctonas en Galicia faise en forma de leña ou para a industria do moble. O consumo de leña segue sendo moi elevado, pero a industria do moble queixase da baixa produción de madeira de calidade. É necesario plantar árbores de calidade. A leña pode ser substituída por briquetas fabricadas con serraduras prensado. Reciclando unha tonelada de papel afórranse 13 árbores e, tamén, o consumo de auga de mil persoas nun día e 73.000 Kw. Existen outros vexetais dos que se pode extraer celulosa para papel, como o *miscanto*, do que se falou durante bastante tempo, aínda que agora parece que se abandonou a idea da súa plantación. O *miscanto* é unha herbácea e, polo tanto, ten un crecemento máis rápido que os eucaliptos, pódese segar como a herba e utilizar as mesmas zonas das praderías que se están abandonando e que se utilizaban para a cría de gando vacún.

33. Que nos poden importar a nós os bosques tropicais, tan lonxe como están?

Porque albergan máis da metade das especies do planeta, a pesar de constituír só o 6% da súa superficie. E a importancia da biodiversidade vén dada polos seus valores medicinais, riqueza en materias primas, valores comerciais, científicos, intrínsecos e, sobre todo, ecolóxicos. Gran parte da humidade que se condensa na atmosfera ecuatorial e que nos chega en forma de choiva faio a través da vexetación das selvas ecuatoriais e tropicais (evapotranspiración). Sen estas áreas o clima do planeta sería distinto e a auga de choiva tamén.

34. Que é unha sebe natural? Ten algunha importancia ecolóxica?

Unha sebe natural é unha división entre leiras feita coa propia vexetación da zona, que non se retirou no momento de preparar as leiras. Permanece como un recordo do que houbo alí, pero non se plantou, mantívose sen cortar. Non se debe confundir co que se chama sebe natural nun viveiro de plantas que, aínda que o plantemos, non é autóctono en ningún sentido. Só realizaríamos un sebe natural, recollendo sementes da zona e plantándoas imitando o que permaneza, senón, aínda que sexan as mesmas especies, estaremos alterando a biodiversidade xenética.

35. Que diferenzas atopas entre un bosque primario, un secundario e unha plantación de árbores?

Un bosque primario non foi manipulado pola man do ser humano, puido vivir nel, como os pigmeos ou os yanomami, pero só extraeu o que necesitou para a súa supervivencia, como calquera outro ser vivo. Un bosque secundario foi manipulado, retiráronse algunhas árbores para que crezan máis as copas, como no caso dos soutos de castiñeiros, ou se retiraron moitas, para deixar espazo a outros usos, como no caso das devesas. Unha plantación de árbores é un cultivo, cunha finalidade puramente económica e destinada a ser cortada.

36. Que efectos produciría a perda dos bosques primarios e os tropicais na vida dos teus descendentes?

Bloquearíase o acceso a novos descubrimentos en medicamento, materias primas e novos alimentos. Alteraríase o clima das áreas onde vaian vivir. A calidade do aire será moito peor e o seu mundo será moito máis pobre en emocións.

37. Imos falar de cornos e nádegas. Os cornos e nádegas debuxados, dos que o teu vas pescudar quen é o dono, non son parte dun chiste, senón reais. Pon debaixo de cada cornamenta e rabo o nome do seu dono (nos cérvidos, só os machos ibéricos ostentan cornas).

1 cervo, 2 gamo, 3 corzo, 4 cabra montesa, 5 rebeco e 6 muflón.

39. Temos o deber de devolverlle a honra á pobre toupa, pois leva a fama para comer cenorias, e só come animais. Tamén leva a culpa de todos os montículos de terra do campo, cando hai outros pequenos que tamén os fan. Pescuda cal é a súa comida favorita e quen máis fai montículos de terra.

O topo ibérico (*Talpa occidentalis*), que é o máis abundante na Península, pertence á Orde dos insectívoros e, como tal, consome principalmente insectos e outros artrópodos, tamén moluscos, lombrigas e crías de roedores. Por todo iso resulta un animal extremadamente beneficioso para o campo. Os seus montículos de terra pódense recoller e utilizar para as plantas de interior e cultivadas, pois están moi limpos de raíces.

Os roedores son os culpables do ataque ás plantas de horta e, entre eles, os distintos cortas que, a pesar de ter un nome moi parecido, son roedores e non insectívoros, de costumes subterráneos, moi lambóns coas raíces tenras e moi destrutivos cos cultivos, incluídas as árbores. A presenza de cortas (*Microtus* sp.) detéctase pola aparición de galerías avultadas no chan con disposición radial desde o tronco dunha árbore e montículos coas entradas e saídas cubertas de terra (corta común ou mediterráneo, *M. duodecimcostatus*). Outros montículos de terra faios a rata de auga (*Arvicola sapidus*), distribuída por toda a Península, e tamén galerías avultadas no chan.

40. Buscade, entre varios compañeiros, o significado dos seguintes termos: etnográfico, alóctono, endémico, nemoral, ruderal, palustre, rupícola, sostible, ecólogo e ecoloxista .

Etnográfico: relativo á Etnografía, ciencia que estuda as razas ou pobos.

Alóctono: orixinario doutro país.

Endémico: propio e característico dunha zona.

Nemoral: criado no bosque.

Ruderal: propio de zonas humanizadas, ricas en nitróxeno, camiños, vertedoiros, arrabaldes.

Palustre: propio de lagoas ou pantanos.

Rupícola: propio de zonas rochosas.

Sostible: que se mantén no tempo, aínda que se utilice.

Ecólogo: científico especialista en Ecoloxía.

Ecoloxista: defensor activo do medio natural e da calidade dos recursos.

41. Hai algún “control natural” nas poboacións humanas ou nos libramos destes controis? Cales son os nosos depredadores e os nosos parasitos?

O control natural exerce o clima (ondas de calor, ondas de frío), a escaseza alimentos, a contaminación do aire ou da auga, a escaseza desta, e os parasitos, sobre todo os microorganismos. Estamos case fóra do alcance dos nosos posibles depredadores, pero non nos podemos librar dos nosos parasitos, como o virus da gripe ou o da varicela, ou outros máis patóxenos, como o virus Ebola ou a bacteria do botulismo. Ademais, poucos animais sobreviven á nosa competencia, e o ser humano compite con outro ser humano e, mediante as armas, consegue ser máis forte e vencer.

42. Os seres vivos non entenden de fronteiras e se vós decidides protexer unha especie teredes que falar coas poboacións veciñas, aínda que vos levedes mal. Teredes que falar con persoas doutros países no caso de especies migratorias e chegar a distintos acordos. Por que? Non chega con crias en cativeiro e logo liberalas?

A protección das especies require a protección do seu hábitat, onde obtén refuxio e alimento. Os seres vivos ás veces necesitan territorios grandes nos cales reproducense e aliméntanse, polo que é necesario protexer todo o seu territorio. A protección das especies migratorias é moito máis complexa, pois teñen dous territorios, un de invernada e outro estival onde se reproducen. Han de protexerse ambos para que a especie prospere. A

crianza en cativeiro impide a súa preparación para o mundo natural, dificultando gravemente a súa supervivencia.

43. Agora tedes que adiviñar de quen son as pegadas dos pés e mans que se vos mostran a continuación:

1 cabalo, 2 vaca, 3 cervo, 4 gamo e 5 xabaril.

44. Os seguintes principios son os de sustentabilidade dos ecosistemas naturais:

- Recicla de todos os elementos para librarse dos desperdicios e repor os nutrientes
- Aproveitar a luz solar como fonte de enerxía
- Os consumidores deben ter un número de individuos que non provoque unha sobreexplotación dos seus recursos
- Mantemento da biodiversidade

Cumprén o home estes principios? Realizamos algún deles? Os nosos sistemas poderán seguir funcionando ao longo do tempo? Por onde poderíamos comezar?

O primeiro non, xa que os nosos residuos non quedan no lugar onde se xeran, senón que se almacenan en vertedoiros. Moitos dos nosos residuos non se poden reciclar e moitos outros son tóxicos.

O segundo en parte, as instalacións solares van en aumento pero aínda estamos moi distanciados de países como Alemaña, que ten moitas menos horas de sol que calquera poboación española.

O terceiro saltámonolo con fartura fai tempo. Gran parte dos problemas ambientais derivan do exceso de poboación humana.

O cuarto tampouco o cumprimos. Nos países desenvolvidos onde houbo unha resposta temperá á perda de biodiversidade, gran parte dos seus seres vivos están protexidos en áreas de protección. Outros países desenvolvidos han de investir en reintroducións, pois as súas medidas de protección chegaron tarde. Nos países subdesenvolvidos protexéronse algunhas áreas, por iniciativa dos países ricos, pero as penurias da poboación son tan importantes que a presión sobre estas áreas tamén é feroz.

Os nosos sistemas non poden seguir funcionando a base de dispendio de recursos. O desenvolvemento sostible é o ideal, manter os avances que logramos en sanidade, educación e cultura, pero reducindo o dispendio no posible. O desenvolvemento sostible é un labor de cada un, pero necesita un gran apoio das administracións públicas.

45. Como é posible que se cace nalgúns Parques Nacionais? Que especies cázanse nestes lugares?

Trátase de caza controlada, seguindo unhas táboas con cálculos estatísticos para o control de poboacións que carecen dun depredador efectivo. Cázanse grandes herbívoros en zonas onde xa non hai lobo para evitar que as poboacións vólvanse débiles e acaben coa vexetación.

46. Se xa temos lince protexidos no Parque Nacional de Doñana Por que temos que coidar aos doutras áreas?

Para evitar a endogamia, o cruzamento entre parentes, que leva a aparición de taras nos individuos.

48. Facede unha lista dos grupos ecoloxistas ou de defensa da natureza de España e da vosa Comunidade Autónoma, coas direccións e os teléfonos, e facédeas públicas no centro, por se algún se anima a pórse en contacto con eles.

Hai grupos que funcionan en toda España, como WWF-Adena, que ten Grupos Locais con misións concretas. Poderíades formar un destes grupos locais. Recordade que os maiores éxitos en conservación obtivéronse, en moitos casos, coa acción de persoas soas ou grupos pequenos, e que a suma dun máis un máis un máis un... da lugar a moitos.

Só se vos dá a relación das agrupacións de máis renome a nivel nacional.

<http://www.ecologistasenaccion.org/>

<http://www.wwf.es/>
<http://www.greenpeace.org/espana/>
<http://www.tierra.org/spip/>

Expoñemos tamén os de Galicia, xa que estas unidades se elaboraron alí, pero só vos damos as que levan máis tempo traballando, que non se ofenda ninguén.

<http://www.sgosgo.org/>
<http://www.arrakis.es/~cemma/>
<http://www.arrakis.es/~alcrique/sghn.htm>
<http://www.adega.info/>
<http://verdegaia.org>
<http://federacionecoloxista.org>

49. Cales son as ameazas que planean sobre as áreas protexidas, Parques Naturais e Nacionais incluídos?

O furtivismo, a presión urbanística, a contaminación chegada doutros lugares e a sobreexplotación da auga. Como exemplo das dúas segundas ameazas temos a rotura do encoro de Aznalcóllar, que contaminou as augas do Parque Nacional de Doñana e a gravísima diminución do nivel da auga no Parque Nacional das Táboas de Daimiel.

50. Ordena as categorías taxonómicas do lince ibérico.

Lince ibérico *Lynx pardinus*

Reino	Animal
Phylum (ou División)	Vertebrados
Clase	Mamíferos
Orde	Carnivora
Familia	Felidae
Xénero	<i>Lynx</i>
Especie	<i>pardinus</i>

51. A que especies afectará máis o cambio climático: ás plantas ou aos animais?

Os vexetais teñen unha capacidade de movemento moi limitada. As poboacións desprázanse mediante a xerminación das súas sementes, máis arriba ou máis abaixo de onde proceden. No caso das árbores este desprazamento aínda é máis lento, xa que teñen que pasar varios anos para que poidan formar sementes e xerar outro desprazamento. Coas futuras perspectivas de cambio global, todos os seres iranse desprazando cara ao norte e cara a maiores altitudes. O cambio estase producindo demasiado rápido para moitos vexetais, pero os animais dependen deles. En xeral, o que si podemos afirmar rotundamente é que aquelas poboacións moi especializadas ou endémicas pouco abundantes, desaparecerán, primeiro os vexetais pero lles seguirán os animais dependentes deles.

52. Serven os zoolóxicos para protexer as especies salvaxes ameazadas?

Na actualidade non, son empresas con fins económicos. Nalgúns se está conseguindo a cría en cativeiro pero non con fins de liberación, senón de venda ou exposición.

53. Cal das seguintes afirmacións definen mellor os teus sentimentos sobre a vida salvaxe:

- a) Mentres quede no seu sitio, a vida salvaxe paréceme ben
- b) Mentres eu non necesite o seu espazo, non me importa que o habiten
- c) Teño dereito a empregar o hábitat da vida salvaxe para cubrir as miñas necesidades
- d) Cando viches un carballo, un cervo volante, un raposo e un miñado, víchelos todos, así que nos chega con encerrar uns poucos nos zoolóxicos ou nos parques e non hai que preocuparse máis
- e) A vida salvaxe ten que ser protexida porque ten os mesmos dereitos que eu

O apartado “e” é a resposta máis correcta, logo da exposición desta unidade, aínda que a resposta “a” reflectiría respecto pero non vinculación, e sería suficiente a nivel educativo de persoas pouco familiarizadas ou medorentas con relación ao mundo “salvaxe”.

54. Non fai falta ir ao trópico para ver aves de vistosas cores. Sabes o nome de cada unha destas tres?

Carraca, gabeador azul e picapeixe.

55. As aves son capaces de camuflarse moi ben. Debuxa o contorno do ave da foto ao final do texto e escribe o seu nome debaixo.

É unha noitevoa ou noitebra.

56. Como se podería convencer aos agricultores para que cambien os seus métodos tradicionais por uns métodos máis sostibles coa conservación do chan e do ambiente natural da súa contorna?

Con preparación e subvencións. Tamén gravando os impactos ambientais da agricultura tradicional, aínda que isto último só cando as dúas iniciativas anteriores fallen.

57. Cita os efectos ambientais negativos da produción de alimentos para a biodiversidade

A produción de alimentos a gran escala prexudica por distintos motivos: utiliza grandes áreas que, normalmente, estaban ocupadas por bosques e que son substituídos por cultivos dunha ou moi poucas especies. A agricultura actual, non a ecolóxica, utiliza praguicidas e abonos inorgánicos que contaminan a auga e o solo, polo tanto, a vida neses dous sistemas non pode ser a mesma e só os habitarán seres resistentes a estes impactos. A agricultura é a actividade humana que máis cantidade de auga consome e devólvea á contorna natural en mal estado. O emprego de maquinaria nos labores agrícolas realízase mediante o consumo de combustibles fósiles, que contaminan o aire.

As industrias produtoras de pesticidas e abonos inorgánicos poden xerar contaminación moi perigosa. As industrias de envasado consomen grandes cantidades de plástico e contribúen a xerar numerosos residuos. O transporte dos alimentos, mediante vehículos grandes, consome grandes cantidades de combustibles fósiles, que contaminan o aire e a auga coas súas fugas.

58. Comenta a seguinte gráfica sobre o tráfico de animais no mundo no ano 1998: cita os grupos de animais máis afectados, a rexión con maior tráfico, etc.

A gráfica mantívose igual que a orixinal para que o alumno teña algún material en inglés, idioma no que máis se expresan as publicacións científicas.

A gráfica representa, en vertical, o número de especies afectadas polo tráfico animal e, en horizontal, as áreas do mundo consideradas pola UNESCO.

O grupo de animais máis afectado depende da área: as aves en Asia e Latinoamérica, os mamíferos en África e oeste de Asia, os peixes en Norteamérica e Europa.

A área máis afectada é Asia e o Pacífico, seguida de Latinoamérica e África. En Asia hai un total de 515 especies de mamíferos, 521 especies de aves, 216 de peixes, 104 de réptiles e 47 de anfibios, cun total de 194 especies en perigo crítico (cor laranxa), e 329 en perigo (cor azul). O resto das áreas tamén teñen serios problemas co tráfico de especies, pero son áreas con menor diversidade e os números non son tan rechamantes.

INVESTIGA

1.- O dano que pode producir a estricnina.

A estricnina é un veneno forte, en forma de po branco cristalino, inodoro e amargo, que pode ser inhalado, disoluto ou inxectado. Procede dunha planta, *Strychnos nux-vomica*, do

sueste de Asia e de Australia, e é moi forte e pode matar ás persoas. No pasado subministrábase en forma de píldoras para curar doenzas pero, na actualidade, só aparece nos matarratos e, cousa aterradora, mesturada coas drogas de deseño e a cocaína e a heroína. Unha pequena cantidade pode facer moito dano, afectando ás sinais nerviosas que regulan os músculos, os cales sofren espasmos fortes e dolorosos e pode impedir respirar. Os efectos fanse visibles entre os 15-60 minutos despois do envelenamento. No pasado era moi típico envelenar aos animais salvaxes con estricnina, a pesar do perigo para as persoas. Na actualidade algúns cotos de caza utilizan cebos envelenados para eliminar depredadores dos seus animais de caza, como o raposo. Isto está totalmente prohibido pois o veneno non entende de especies e o raposo acabará morto, pero tamén o acompañarán a aguia imperial ou o linxe, especies en perigo de extinción.

Un caso moi ilustrativo da pouca selectividade do veneno o temos nos Estados Unidos, onde premiábase a caza do lobo e, en un acto público, se amosaban os exemplares capturados, e dábanse premios. A maioría dos lobos foron envelenados con estricnina e, ao estar acumulados na mesma área, esta liberouse ao solo e á auga e moitas persoas morreron bebendo das fontes e comendo os froitos silvestres deste cemiterio de lobos. A área houbo de ser precintada e prohibido o seu uso polas persoas.

<http://www.bt.cdc.gov/agent/strychnine/espanol/facts.asp>

2.- A contía das multas por captura ou dano ós seres vivos.

Na dirección http://www.anaaweb.org/prensa/FAPA_comparacion_legislativa.pdf atoparedes a Ley Orgánica 15/2003 do 25 de novembro, que regula o maltrato á flora e á fauna. En España xa hai sancións por maltrato a animais domésticos: a un home por maltratar ao seu can, 720 euros, e a unha muller por facerlle dano ao seu burro, 6.000 euros.

3.- O nome das empresas da industria da madeira con certificado FSC.

Non podemos dar nomes de empresas.

4.- Os certificados que existen no mercado que nos indican unha explotación sostible dos recursos.

Os máis estendidos son os relacionados coa explotación da madeira, FSC e PEFC. En España tamén hai outro relacionado co turismo sostible, CST. Hai moitos proxectos, pero aínda temos poucas garantías de que o que mercamos veña dunha explotación racional dos recursos.

5.- O nome científico da balea azul, o leopardo das neves, o tigre de bengala, o puma, o elefante asiático, o elefante africano, o león asiático, o león africano e o xaguar.

A balea azul (*Balaenoptera musculus*), o leopardo das neves (*Uncia uncia*), o tigre de Bengala (*Panthera tigris tigris*, o siberiano é *P. tigris altaica*), o puma (*Felis concolor*), o elefante asiático (*Elephas maximus*), o elefante africano (*Loxodonta africana*), o león asiático (*Panthera leo persica*), o león africano (o dos documentais do Masai Mara é *Panthera leo massaiensis*, o bereber *P. leo leo* era os do circo romano, e hai outras tres subespecies) e o xaguar (*Panthera onca*).

LE E COMENTA

Algunha das respostas non están no texto recortado, pero podedes buscar o texto enteiro na Rede, ou ver a película. A película no está á venda, hai que pedila en préstamo ao CENEAM (http://www.mma.es/portal/secciones/formacion_educacion/ceneam01/), está feita con debuxos moi artesáns, é curta e moi relaxante.

1. A que se dedicaba Eléazar ao comezo da historia?

Era pastor, tivo unha granxa no val pero, ao morrer o seu fillo e a súa muller, retirouse á soidade da montaña

2. Continuou con esta profesión ao final? Por que?

Só conservou catro ovellas, estas comían ás árbores pequenas e pasou a ter colmeas

3. Describe a paisaxe do principio e os problemas ambientais que había? Era doado vivir alí?

Toda a área era inhóspita, con fortes ventos e case sen auga. Era moi duro vivir alí. Había moitas ruínas de construción humanas e a case única vexetación era a lavanda.

4. A que se dedicaban os seus habitantes?

Eran leñadores e carboeiros

5. Como era o carácter de Eléazar?

Un home apracible, hospitalario e calado

6. Como era a súa casa?

De pedra, levantada por el mesmo

7. Tiña familia? A tivo algunha vez? Sempre viviu alí?

Ver a resposta 1

8. Como facía a súa plantación? Sementaba nas súas terras?

Escollía todos os días cen landras boas e as sementaba por todo o seu percorrido, sen importarlle de quen fosen as terras

9. Que especie de árbore plantaba ao principio? Como se chaman as súas sementes?

Aciñeiras. Landras

10. Sementou cen mil árbores en tres anos, xermolaron vinte mil e sobrevivirán só a metade destes. Que porcentaxes son?

20%. 10%

11. Seguiu plantando sempre as mesmas? Se contestas que non, di os nomes das outras árbores que sementou.

Non. Faias, pradairos e bidueiros

12. Ata cando pensaba seguir plantando?

Toda a súa vida

13. Non houbo ningún problema nesta plantación? Que contratempos sufriron Eléazar e as súas árbores?

Os primeiros pradairos morreron todos. Coas guerras houbo cortas e lumes

14. Onde estaba o rapaz que conta a historia?

Chegou por primeira vez facendo unha excursión. Marchou e volveu aos cinco anos, despois da Primeira Guerra Mundial. Despois seguiu visitando a Eléazar todos os anos

15. Cando o narrador retornou, estaba todo igual?

Ao retornar, as árbores, que tiñan 15 anos, ocupaban un territorio moi extenso e xa eran capaces de frear o vento. En sucesivas visitas, retornou a auga e, con ela, as casas reconstruíronse e asentáronse varias familias.

16. Ademais do crecemento espectacular das árbores. Que fenómeno natural xurdiu so, como maxia?

O retorno da auga por todas partes

17. Ademais do narrador, alguén deuse de conta da súa labor?

Os representantes do goberno. Os gardas forestais

18. A área plantada medía 11km x 3km. Cantos ferrados son?

O ferrado, na área de Santa Comba é de 528m²

19. O bosque protexeuse e prohibiuse facer carbón. Que carbón é este?

Carbón vexetal, que se elabora queimando lentamente rachóns

20. Mentres o lugar era inhospito, ninguén preocupouse por el. Agora que era fermoso tivérono que protexer con gardas forestais para que ninguén lle fixera mal. É normal que pase esto. Contra que ou quen che parece que o protexen?

Contra a urbanización sen control e as talas indiscriminadas

21. Chegou a Segunda Guerra Mundial e as árbores foron vistas como fonte de madeira. Só cortaron unhas poucas, por que?

Porque non había camiños e a área era inaccesible

22. Tendo en conta a duración da vida humana, é viable facer unha obra tan importante como a de Eléazar Buffier? Chegou a gozar das árbores que plantou?

Si, pois en 15 anos xa se poden ver árbores altas

23. Es capaz de escribir o nome de dez árbores galegas? Cando as consigas debes buscar o seu nome en outros dous idiomas.

Castiñeiro, carballo, salgueiro, freixo, ameneiro, bidueiro, cerdeira, faia, sobreira, aciñeira

24. O piñeiro e o eucalipto, son árbores galegas? De onde se trouxeron? Cando empezáronse a plantar en Galicia?

O eucalipto é de Australia. O piñeiro de dúas agullas de áreas mediterráneas. O piñeiro de tres agullas é galego pero da costa.

25. As árbores, ao igual que todos os seres vivos coñecidos, teñen posto un nome científico, composto de dúas palabras en latín. Por que pensas que se fixo isto?

Para que todo o mundo saiba de qué especie se fala, xa que son nomes universais. O primeiro é o nome do xénero e se comparte con varias especies e o segundo, unido ao

primeiro é o propio da especie. Exemplo: *Quercus robur* é o carballo, *Quercus rubra* é o carballo americano.

INFORMACIÓN ADICIONAL

Listado do nome científico das especies españolas citadas no texto

Abelaira	<i>Corylus avellana</i>	Cegoña negra	<i>Ciconia nigra</i>
Abella	<i>Apis mellifera</i>	Cegoña	<i>Ciconia ciconia</i>
Abelleiro	<i>Merops apiaster</i>	Cervo	<i>Cervus elaphus</i>
Abetouro	<i>Botaurus stellaris</i>	Noitevoa	<i>Caprimulgus europaeus</i>
Aciñeira	<i>Quercus ilex</i> , <i>Q. rotundifolia</i>	Cirrio unicolor	<i>Apus unicolor</i>
Agua imperial	<i>Aquila adalberti</i>	Cobra de auga	<i>Natrix maura</i>
Agua real	<i>Aquila chrysaetos</i>	Cobra rateira	<i>Malpolon monspesulanus</i>
Aladierno balear	<i>Rhamnus Ludovico- salvatoris</i>	Colmilleja	<i>Cobitis paludica</i>
Ameneiro	<i>Alnus glutinosa</i>	Corvo mariño real	<i>Phalacrocorax carbo</i>
Arroz	<i>Tursiops truncatus</i>	Corvo mariño cristado	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>
Astrágalo de las Baleares	<i>Plantaginatum subulatae</i>	Corzo	<i>Capreolus capreolus</i>
Avetarda	<i>Otis tarda</i>	Desmán de Pirineos	<i>Galemys pyrenaicus</i>
Avetorillo	<i>Isobrychus minutus</i>	Enea	<i>Typha latifolia</i>
Barbo común	<i>Barbas bocagei</i>	Érbedo	<i>Arbutus unedo</i>
Bidueiros	<i>Betula sp.</i>	Espiño	<i>Crataegus monogyna</i>
Bucardo	<i>Capra pyrenaica pyrenaica</i>	Estrela das neves	<i>Plantago nivalis</i>
Cabra montesa	<i>Capra pyrenaica</i>	Faia	<i>Fagus sylvatica</i>
Cachalote	<i>Physeter macrocephalus</i>	Falcón de Eleonora	<i>Falco eleonora</i>
Cachuelo	<i>Leuciscus pyrenaicus</i>	Ferreiriño abelleiro	<i>Parus major</i>
Calamón	<i>Porphyrio porphyrio</i>	Ferreiriño azul	<i>Parus caeruleus</i>
Calandino	<i>Leuciscus alburnoides</i>	Ferreiriño común	<i>Parus ater</i>
Caldeirón	<i>Globicephalus melas</i>	Ferreiriño cristado	<i>Parus cristatus</i>
Camariña	<i>Corema album</i>	Flamengo	<i>Phoenicopterus ruber</i>
Canario	<i>Serinus canaria</i>	Follado	<i>Viburnum tinus</i>
Cantueso	<i>Lavandula stoechas</i>	Freixos	<i>Fraxinus sp.</i>
Carballo albariño	<i>Quercus petraea</i>	Gabeador azul	<i>Sitta europaea</i>
Carballo	<i>Quercus robur</i>	Gaivota de Audouin	<i>Larus audouinii</i>
Carpa	<i>Cyprinus carpio</i>	Gallipato	<i>Pleurodeles waltl</i>
Carpaza	<i>Halimium halimifolium</i>	Gamo	<i>Dama dama</i>
Carraca	<i>Coracias garrulus</i>	Garcilla	<i>Bubulcus ibis</i>
Carrascas	<i>Erica sp.</i>	Garza	<i>Ardea cinerea</i>
Carrizo	<i>Phragmites australis</i>	Golfiño común	<i>Delphinus delphis</i>
Caxigo	<i>Quercus canariensis</i>	Golfiño riscado	<i>Stenella coeruleoalba</i>
		Grou	<i>Grus grus</i>
		Hipérico balear	<i>Hypericum perforatum</i>
		Labiérnago	<i>Phillyrea angustifolia</i>

Lagarto tizón	<i>Gallotia galloti</i>	Quebraosos	<i>Gypaetus barbatus</i>
Lavandas	<i>Lavandula sp.</i>	Ra de San Antón	<i>Hyla arborea</i>
Lentisco	<i>Pistacia lentiscus</i>	Ranúnculos	<i>Ranunculus sp.</i>
Limonio	<i>Limonium sp.</i>	Rebeco	<i>Rupicapra rupicapra</i>
Lince ibérico	<i>Lynx pardina</i>	Rebolo ou Cerquiño	<i>Quercus pyrenaica</i>
Lobo ibérico	<i>Canis lupus</i>	Retamón	<i>Cytisus purgans</i>
Lontra	<i>Lutra lutra</i>	Romeu	<i>Rosmarinus officinalis</i>
Loureiro real	<i>Prunus laurocerasus</i>	Rosa del guanche	<i>Cistus symphytifolius</i>
Loureiro	<i>Laurus nobilis</i>	Rubia	<i>Rubia angustifolia</i>
Madreselva	<i>Lonicera sp.</i>	Salgueiros	<i>Salix sp.</i>
Malvasía	<i>Oxyura leucocephala</i>	Sanguíño	<i>Frangula alnus</i>
Manzanilla de la Sierra	<i>Artemisa granatensis</i>	Sapo concho europeo	<i>Emys orbicularis</i>
Martinete	<i>Nycticorax nycticorax</i>	Sapo concho leproso	<i>Mauremys leprosa</i>
Masiega	<i>Cladium sp.</i>	Silvamar	<i>Smilax aspera</i>
Mergullón cuellinegro	<i>Podiceps nigricollis</i>	Silvas	<i>Rubus sp.</i>
Mergullón pequeno	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	Sobreira	<i>Quercus suber</i>
Mimosa	<i>Acacia dealbata</i>	Somorgullo lavanco	<i>Podiceps cristatus</i>
Mirto	<i>Myrtus communis</i>	Tajinaste rojo	<i>Echium wildpretii</i>
Morcego de Madeira	<i>Pipistrellus maderensis</i>	Taray	<i>Tamarix gallica</i>
Morcego orelludo	<i>Plecotus teneriffae</i>	Tarro branco	<i>Tadorna tadorna</i>
Muflón	<i>Ovis ammon</i>	Tarro canelo	<i>Tadorna ferruginea</i>
Narciso de Sierra Nevada	<i>Narcissus nevadensis</i>	Tartaruga boba	<i>Caretta caretta</i>
Osga o perenquén	<i>Tarentola delalandii</i>	Tiraña	<i>Pinguicola nevadensis</i>
Oso pardo	<i>Ursus arctos</i>	Tomiño	<i>Tymus communis</i>
Paño europeo	<i>Hydrobates pelagicus</i>	Toniña	<i>Phocaena phocaena</i>
Paporrubio	<i>Erithacus rubecula</i>	Toupa	<i>Talpa europaea</i>
Pardela cincenta	<i>Calonectris diomedea</i>	Tragamoscas	<i>Dracunculus muscivorus</i>
Pato colorado	<i>Netta rufina</i>	Violeta de Sierra Nevada	<i>Viola crassiuscula</i>
Pato real	<i>Anas platyrhynchos</i>	Violeta del Teide	<i>Viola cheitanthifolia</i>
Peonia balear	<i>Paeonia cambessedesii</i>	Voitre común	<i>Gyps fulvus</i>
Peto negro	<i>Dryocopus martius</i>	Voitre negro	<i>Aegypius monachus</i>
Pica	<i>Anthus bertheotti</i>	Xabaril	<i>Sus scrofa</i>
Picapeixe	<i>Alcedo atthis</i>	Xara das cañadas	<i>Cistus osbaeckiaefolius</i>
Piñeiro albar	<i>Pinus sylvestris</i>	Xara	<i>Jara pringosa</i>
Piñeiro canario	<i>Pinus canariensis</i>	Xenciana amarela	<i>Genciana lutea</i>
Piñeiro de Monterrey	<i>Pinus radiata</i>	Xeneta	<i>Genetta genetta</i>
Piñeiro do país	<i>Pinus pinaster</i>	Xunco	<i>Juncus sp.</i>
Piñeiro manso	<i>Pinus pinea</i>		
Piñeiro negro	<i>Pinus nigra</i>		
Pita do monte cantábrica	<i>Tetrao urogallus</i>		
Pomba rabiche	<i>Columba junoniae</i>		
Posidonia	<i>Posidonia oceanica</i>		
Pradairos	<i>Acer sp.</i>		